

запобігання домашньому насильству, а також не встановлено чіткі повноваження вказаних органів проте, вказане положення констатує, що особа та її конституційні права, в тому числі і в сфері сімейних відносин, підлягають захисту з боку державних органів, які повинні забезпечити їх виконання.

Саме Конституція України [1], яка закріплює основні, вихідні засади державного регулювання та здійснення державної політики є основою для формування законодавчої бази, направленої в першу чергу на забезпечення належного рівня правового регулювання, в тому числі і у сфері запобігання домашньому насильству.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.10.2022).

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР» В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Начос Р. Р.

аспірант кафедри права

Київського кооперативного інституту бізнеса і права

м. Київ, Україна

Науковий керівник: Тарасова І. В.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права

Київського кооперативного інституту бізнеса і права

м. Київ, Україна

Ухвалення Закону України № 2319-IX «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» від 20.06.2022 підкреслює важливість проблеми захисту прав жінок та досягнення гендерної рівності у суспільстві. Забезпечення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності є одним з пріоритетних завдань, на шляху зближення правових систем України та держав-членів Європейського Союзу, а також стабілізуючим фактором у суспільстві, яке зіткнулось з безпековими викликами. Однак нормативно-правова база, що регулює відповідні відносини залишається недоопрацьованою,

зокрема, законодавчі акти, попри широке застосування терміну «гендер», не надають визначення даному поняттю, яке є ключовим у даній сфері.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (далі – Стамбульська конвенція) в пункті «с» статті 3 надає визначення поняття «гендер», як «...соціально закріплені ролі, поведінки, діяльності і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків» [1]. Тобто, Стамбульська конвенція не прив'язує гендерну ідентичність особи безпосередньо до її статевої приналежності як сукупності анатомо-фізіологічних ознак організму, що забезпечує відтворення потомства та дозволяє розрізнити у більшості організмів чоловічі й жіночі особини [2]. Визначення, закріплене Стамбульською конвенцією, відображає загальноєвропейський підхід до трактування поняття «гендер», під яким традиційно розуміється змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стиль життя та спосіб мислення, ролі та відносини жінок і чоловіків, набуті ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурними контекстами буття й фіксує уявлення про чоловіка та жінку [3, с. 11]. Відповідно, дане трактування потенційно допускає неспівпадіння біологічної статі особи та її гендерної ідентичності (соціальної статі), оскільки, попри суміжний характер та пов'язаність понять «гендер» та «стать», вони не є тотожними.

В Україні основними нормативно-правовими актами, що регулюють питання гендерної рівності є Конституція України та Закон України № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 (далі – Закон). Так Конституція України в ст. 24 закріплює положення відповідно до якого виключається надання привілеїв чи обмежень за ознакою *статі* та встановлює рівність прав жінки і чоловіка та форми їх забезпечення, зокрема, шляхом надання жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї, спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг, створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства та дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [4]. У свою чергу, Закон, використовуючи такі поняття, як «гендерна рівність» або «гендерна експертиза», не надає визначення «гендера», як такого. Також, ст. 1

даного Закону визначає «гендерну рівність» як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох *статей* брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [5]. Відповідно, за відсутності окремого визначення, найбільш логічним є висновок, що Конституція України та профільний Закон прив'язують правовий статус та гендерну ідентичність жінок і чоловіків безпосередньо до їх статевої приналежності. Даний підхід вступає в принципове протиріччя як з положеннями та духом Стамбульської конвенції, так і з сучасною гендерною теорією в цілому, яка в своїх дослідженнях йде шляхом майже повної відмови від врахування природних(репродуктивних) характеристик особи, загострюючи свою увагу, здебільшого, на соціальних умовах її формування.

Ратифікуючи Стамбульську конвенцію, Україна встановила застереження, відповідно до яких, жодне з положень даного акту не розглядається як таке, що зобов'язує її до зміни Конституції України та Сімейного кодексу України, інших законів України щодо інститутів шлюбу, сім'ї та усиновлення, а також, що застосування Конвенції відбуватиметься відповідно до цінностей, принципів і норм, визначених Конституцією України, зокрема щодо захисту прав людини та основних свобод, рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, гендерної ідентичності, формування відповідального материнства та батьківства, підтримки сім'ї та охорони дитинства [6]. Дані застереження, внаслідок невизначеності формулювань, вносять непорозуміння в питання визнання та застосування поняття «гендера», наданого Стамбульською конвенцією, відповідно до якого, не біологічна стать, а соціокультурні норми визначають психологічні якості, моделі поведінки, види діяльності, професії жінок і чоловіків [7, с. 466], на відміну від актів чинного законодавства, які реалізують біологічно детермінований підхід до тлумачення статевої відносин.

Отже, ми вважаємо, що законодавець має доповнити нормативну базу, зокрема, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», закріпивши офіційне визначення «гендера», оскільки відсутність поняття, яке є первинним у даній сфері, зумовлює невизначеність у регулюванні гендерних відносин. Також, закріплений в чинному законодавстві підхід до тлумачення гендерних відносин потребує змін, оскільки є застарілим та таким, що не відповідає реальному стану розвитку суспільних відносин та міжнародним стандартам.

Література:

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

2. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/statj>
3. Основи теорії гендеру : навч. посібник. Київ : «К.І.С.», 2004. 418 с.
4. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV від 08.09.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
6. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» № 2319-IX від 20.06.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-IX#Text>
7. Кротчук М.І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 464–471.

ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Дем'янчук В. А.

*доктор юридичних наук, професор,
ректор Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

Томчук А. В.

*кандидат юридичних наук,
суддя Вінницького окружного адміністративного суду
м. Вінниця, Україна*

Враховуючи, що запобігання домашньому насильству має місце, коли домашнє насильство фактично не розпочалося, а суб'єкти запобігання домашньому насильству, в межах наданої їм компетенції, здійснюють дії направлені на профілактику його виникнення, дає нам можливість поділити заходи запобігання домашньому насильству на такі групи:

1) заходи запобігання домашньому насильству у сфері підняття загальної освіченості суспільства щодо проблематики домашнього